

(ISSN: 2602-4047)

Kıran, B. & Ersoy, M. (2021). Investigating the effect peer training program on adolescents experiencing peer pressure, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(14), 1742-1763.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.451>

Article Type (Makale Türü): Research Article

INVESTIGATING THE EFFECT PEER TRAINING PROGRAM ON ADOLESCENTS EXPERIENCING PEER PRESSURE

Binnaz KIRAN

Prof. Dr., Mersin University, Mersin, Turkey, binikiran2009@gmail.com
ORCID:0000-000-9027-2872

Mehmet ERSOY

Psychological Counselor, MEB, Hatay, Türkiye, mehmetersoy25@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2714-3389

Received: 05.04.2021

Accepted: 15.08.2021

Published: 07.09.2021

ABSTRACT

Social needs such as belonging, acceptance and attachment, which intensify during adolescence, may cause young people to be completely under the control of the peer group. This study aims to examine whether the peer training program developed for resisting peer pressure in adolescents develops the ability to resist peer pressure. In this study, 285 high school students (147 females and 138 males; average age: 16) receiving education in one of the cities in Turkey participated in the experimental group, and 204 (103 females and 101 males; average age: 16) participated in the control group. The experimental and control groups were created considering adolescents' age, gender, socioeconomic level, academic achievement, and pretest scores from the Peer Pressure Scale for Adolescents by developed Kiran (2002). Adolescents are equal in terms of these traits. They were then randomly assigned to the experimental and control groups. Peer training; Peer tutoring consists of topics such as ethical rules, responsibilities, effective communication skills, peer pressure, positive and negative effects on adolescents, and methods of resisting peer pressure. In the analysis of the data, descriptive statistics and t-test were used because the data showed normally distribution. The effects on the peer pressure experienced by the students who benefit from the education were evaluated. As a result, the study found that the peer training program reduced the peer pressure levels of adolescents, and the peer pressure levels of adolescents who participated in the peer training program was lower than those who did not participate. According to these findings, peer education studies are suggested to be used in areas such as improving social skills and strengthening family communication.

Keywords: Peer pressure, peer training program, adolescents

INTRODUCTION

Children spend most of their time with their parents until adolescence. They gain experiences through their parents. With adolescence, time spent with parents decreases, while time spent with friends and peer groups increases. Being a member of a peer group is one of the important tasks of adolescence. They gain new experiences within this group. Since what their peers think about them is of great importance to them, the adolescents conform to their peers and gain status in the group in return (Atıcı, 2011). Adolescents adapt to group norms to ensure their acceptance into the peer group by conceding to a great extent, though they do not completely ignore their own beliefs and wishes. Being under the control of the peer group also brings about peer pressure. Peer groups have adverse effects, called peer pressure, which leads them to engage in antisocial behaviors and bad habits. However, they also have positive effects, such as helping them transit from childhood to independent adulthood and increasing their adjustment ability to different environments (Lebedina Manzoni, Lotar, & Ricijaš, 2008).

Peer Pressure

Social needs such as belonging, acceptance and attachment, which intensify during adolescence, may cause young people to be completely under the control of the peer group. As a result of individuals' experience of peer pressure and submission to this pressure during adolescence, their mental health and social relationships get damaged. These negative effects diminish by resisting against peer pressure.

Adolescents begin to change their behavior towards group norms in order to adapt and join their peers. They adapt to their peers rather than resist the pressure they create in the first place. Brown, Feldman & Elliott, (1990) define peer pressure as the pressure that other members of the group put on individuals or encourage them to do certain things. However, Lebedina Manzoni, Lotar, & Ricijaš, (2008) defined peer pressure as situations in which adolescents intentionally change their behavior to avoid being ridiculed or excluded by their peers.

Adolescents may experience peer pressure both directly and indirectly. Peer groups often use subtle ways to induce their adolescent members (Kiran, 2003b). Gossiping, ridiculing, harassing, and behaving as what the other person wants are prominent ways of expressing group norms. Indirect methods cause the effect to take place without getting fully aware of being affected (Ryan, 2000). According to Santor, Kusumakar, and Messervey (2000), when individuals experience peer pressure during adolescence and give in to this pressure, their mental health and social relationships get harmed. Afterward, they gradually try to create their own identity and resist this pressure.

Many studies on peer pressure in adolescence support this perspective. For instance, Kiran (2003a) concluded in her study that risk-taking behaviors increase with an increase in peer pressure, and thus the school achievement also decrease. Bámaca & Umaña-Taylor (2004) reported in their study that resistance against peer pressure is affected by parent attitude and emotional autonomy. The results of a study conducted by Williams

& Umana-Taylor (2015) showed that young people with a high level of ethnic-racial identity affirmation-belonging demonstrate a high level of resistance against peer pressure. Moreover, the peer pressure levels of students who participated in a psychoeducation program prepared by Acar and Kılıç (2017) decreased. Walters' (2018) study showed that individuals who resist peer pressure give up delinquent behaviors easily.

Peer Training Programs

Another variable of this study is the peer education program, which aims at the acquisition of skills to resist peer pressure. The peer education program conducted under the control of psychological counselor support students in many cognitive and affective domains. Walters (2018) stated that resisting peer pressure could be considered as a mechanism that grows up with age and develops to counter pressure. According to the studies conducted, resistance to peer influence is a concept that could be developed and transmitted to an individual as a skill (Acar & Kılınc, 2017; Bámaca & Umaña-Taylor, 2004; Godbol & Pfau, 2000). However, there is no evidence showing that it develops along with age (Steinberg & Monahan, 2007). In other words, no matter how old the individuals are, they may find it difficult to resist the pressure they get exposed to by their peers.

Considering the peer influence on adolescents, peer education program could be effective in gaining skills to resist peer pressure. Peer education could also be defined as the experiences of the participating members in the learning situation in an equal, open, and deliberate manner (Topping, 2005). Peer education was used for the first time in the 1960s to prevent problems such as increasing crime rates, alcohol, and drug use in the USA (Demirel, 2013).

In peer education programs, peer educators pass on information to other students about topics such as racism, multiculturalism, addiction, health, violence, gangs, and even sexual orientation, and so forth. Peer educators are expected to be natural leaders and demonstrate strong self-confidence and healthy behaviors. However, they are quite similar to other students in terms of their values and demographic variables, which makes them successful role models and true peers (Brack, Millard, & Shah, 2008).

One should note that peer educators are not amateur psychological counselors or counseling experts. They will only take a supporter role to these units (NPHA, 2002). Peer education is used in various fields, such as developing individuals' cognitive skills and language learning skills, facilitating adaptation to new environments, and developing autonomous learning skills (Mynard & Almarzouqi, 2006).

It seems that research on peer education in Turkey were conducted first in health domain. Peer education has been found to be effective in teaching breast self-examination (Tuna, 2002) and informing about family planning (Karabulut, 2003). It has also been used to increase young people's knowledge of basic HIV and their perception of self-efficacy in protecting from AIDS and risk behaviors (Bulduk, 2009), and to increase their knowledge on reproduction and sexual health (Baykara, 2014). Studies also show that it could be used as program to prevent violence, sexual assaults (Black, Weisz, Coats, & Patterson, 2000), and sexual violence in children (Fitriana, Suryawati, & Zubaidah, 2018). Pressure education was also found effective in improving

anger management skills of young people (Gebeş, 2011), reducing their aggression levels (Yelpaze, 2012), increasing their ability to tackle bullying and improving the physical life quality of adolescents (Diao, Pu, & Yang, 2020).

Peer education conducted on addiction was found a strong potential in reducing the smoking behaviors of young people (Yaslı, 2009; Bilgiç & Günay, 2018), preventing internet addition (Korkmaz & Kiran-Esen, 2012), preventing tobacco (Morrison & Talbott, 2005), and reducing drug use (Cheng & Yang, 2019). Research also shows the utility of peer education in education domain (Mynard & Almarzouki, 2006; Timol et al. 2016; Fitriana, Suryawati, & Zubaidah, 2018). Korkmaz & Kiran-Esen (2013) stated that peer education supports interpersonal communication. All these studies show that peer education programs are successful, no matter to which purpose they are used.

Peer support programs have gained popularity day by day after entering the field of Psychological Counseling and Guidance. Peer support programs are used more frequently due to the inability of school counselors to meet the demands of students. In this study, peer education was used to improve adolescents' ability to resist peer pressure. This peer education program is thought to increase resistance against peer pressure in adolescents and reduce peer pressure. Considering the above information, the purpose of the study is to detect the effect of a peer training program developed to reduce the peer pressure experienced by adolescents and improving their resistance skills on adolescents. In line with purpose, answers were sought to the following questions.

1. Is there a significant difference between the Peer Pressure Scale pretest, posttest, and follow-up test scores of adolescents participating in the peer training program?
2. Is there a significant difference between the Peer Pressure Scale pretest, posttest, and follow-up test scores of adolescents not participating in the peer training program?
3. Is there a significant difference between the Peer Pressure Scale pretest, posttest, and follow-up test scores of adolescents participating and those not participating in the peer training program?

METHOD

Research Design

In this study, quasi-experimental design with "pretest, posttest and follow-up test control group" was used. Quasi-experimental designs are used in social sciences because all of the variables that can affect individuals from outside cannot be controlled (Erkuş, 2012). Peer Pressure Scale was applied to adolescents as a pre-test to determine the experimental and control groups. Afterwards, the experimental group was given training on coping with peer pressure by their peers. The control group did not participate in the training. The scale was given to the experimental and control groups as a post-test two weeks after the training and as a follow-up test 8 weeks later. Using this design, the training given by peer educators to their peers in resisting peer pressure and the effectiveness of this training were tested.

The Study Groups

The study group consists of volunteer adolescents attending high schools in Turkey in the 2019. The experimental group consisted of 285 students (147 girls and 138 boys; mean age: 16) high school students, and the control group consisted of 204 students (103 girls and 101 boys; mean age: 16). Experimental and control groups were randomly formed according to age, gender, socio-economic status, academic achievement and Peer Pressure Scale pretest scores. 14 peer trainers (10 females, 4 males, 18 years old) who participated in the training informed the experimental group in two 40-minute sessions. The work of the peer educators was supported by the supervision sessions.

Peer Training Program

Within the scope of study, the researchers developed peer-training program according to the National Peer Helpers Association's programmatic standards (NPHA, 2002). The Peer trainers informed their peers about peer pressure and resistance in two sessions. Peer trainers' work was supported by supervision sessions.

Information topics in the first session: What is peer pressure? How do adolescents understand that they are experiencing peer pressure? What are the emotions adolescents experience in the face of peer pressure? Information topics in the second session: Can adolescents resist peer pressure? From whom can adolescents who experience peer pressure get help at school? While the peer trainers informed their peers on the above-mentioned issues during the sessions, no information was given to the control group.

Data Collection Tool

The Peer Pressure Scale developed by Kiran (2002) was used to determine the peer pressure levels of the adolescents participating in the peer education program in the study.

Peer Pressure Scale (PPS)

Peer Pressure Scale (PPS), developed by Kiran (2002), is a five point Likert scale that has the goal of measuring adolescents' peer pressure. The Cronbach Alpha Coefficient calculated for the reliability of PPS is .90 for the whole scale (34 items), .89 for the direct peer pressure subscale (19 items), and .82 for the indirect peer pressure subscale (15 items). Also the retest reliability coefficient is; .82 for the whole scale, .74 for the direct peer pressure subscale, and .79 for the indirect peer pressure subscale. Factor analysis is used, in the study of the validity of structure. The total variance revealed by the two factors obtained is 40.527 %. A single score is calculated from the scale. While High scores mean high peer- pressures, low scores show low ones (Kiran 2003a). The Cronbach alpha coefficient of the scale calculated in this study is .91.

Analysis of Data

First of all, the use of parametric or non-parametric tests was determined. For this purpose, the sample size, normality tests and the skewness values of the data were all examined together. In the analysis of the data, descriptive statistics and t-test were used because the data showed normal distribution in the peer pressure scores. t test was used to find the differences between pretest, posttest and follow up test in experimental and control groups (Tabachnick & Fidell, 2013).

FINDINGS

Findings Regarding the Peer Pressure Scores of Adolescents Who Experimental Group are shown below in Table 1.

Findings Regarding the Peer Pressure Scores of Adolescents Who Experimental Group

Table 1. T-test Results of Pretest, Posttest, and Follow-up Test Scores of Adolescents Who Experimental Group

Experimental Group	n	X	ss	Sd	t	P
Pretest	285	43.96	7.51	5.84	9.58	.000*
Posttest	285	40.64	6.05			
Pretest	285	43.96	7.51	5.90	8.90	.000*
Follow-up test	285	40.85	6.00			
Posttest	285	40.64	6.05	0.80	94.42	.062
Follow-up test	285	40.85	6.00			

P< .000

Peer Pressure Scale was administered as a pretest, posttest, and follow-up test to 285 adolescents comprising the experimental group of the study. A significant difference was found between the pretest and posttest peer pressure scores of the experimental group, favoring the posttest scores (t=9.58; p<0.01). Meanwhile, a significant difference was found between the pretest and follow-up peer pressure scores of the experimental group, favoring the follow-up test (t=8.90; p<0.01). However, there was no significant difference between the posttest and follow-up peer pressure scores of the experimental group (t=94.42; p>0.05). This finding shows that the peer education program reduced the peer pressure levels of adolescents and this reduction has persisted.

No significant difference was found between the Peer Pressure Scale pretest, posttest, and follow-up scores of the control consisting of 204 adolescents (p>0.05). In other words, there was no difference in the peer pressure level of the untreated group.

Findings Regarding the Peer Pressure Scores of Adolescents Who Experimental Group and Control Group

Findings Regarding the Peer Pressure Scores of Adolescents Who Experimental Group and Control Group are shown below in Table 2.

Table 2. T-test Results of Peer Pressure Pretest Scores of Adolescents Who Experimental Group and Control Group

Groups	n	X	SS	Sd	t	P
Pretest Scores						
Experimental Group	285	43.95	7.51	486.50	.470	.639
Control Group	204	44.25	5.55			
Posttest Scores						
Experimental Group	285	40.64	6.05	487.00	-7.17	
Control Group	204	44.23	5.33			.000*
Follow-up Test Scores						
Experimental Group	285	40.85	6.01	487.00	-6.93*	.000*
Control Group	204	44.51	5.38			

*P< .000

The study examined whether there was a difference between the mean scores that the experimental and control groups obtained from the Peer Pressure Scale. The analysis yielded a non-significant difference as expected ($t= -0.447$; $p>0.05$). However, there were significant differences between the Peer Pressure Scale posttest scores ($t= -7.17$, $p< 0.05$) and between the follow-up test scores ($t=-6.93$, $p<0.05$) of the experimental and control group, in favor of the experimental group. In other words, the peer pressure levels of the group that Experimental Group were lower than those who did not participate.

CONCLUSION and DISCUSSION

This study examined the effect of a peer training program on reducing the peer pressure levels of adolescents. When the findings were examined, it was found that the peer pressure levels of the adolescents participating in the peer education program decreased. However, there is no difference in the peer pressure levels of the adolescents who do not participate in peer training. These findings support the third finding of the study. According to the third finding, there were significant differences between the peer pressure posttest scores ($t= -7.17$, $p< 0.05$) and between the follow-up test scores ($t=-6.93$, $p<0.01$) of adolescents who participating in the peer training program and adolescents who did not. In other words, no difference was found in the peer pressure level of the group that participated in the peer education program.

Peer education studies are carried out to develop skills and knowledge and are not subject to evaluation. Peer education is used in various areas such as developing cognitive skills of individuals, improving language learning skills, facilitating adaptation to new environments, and developing autonomous learning skills (Mynard & Almarzouki, 2006).

In previous studies, Walters (2018) reported that peer pressure resistance and peer pressure control education reduced delinquent behaviors of young people. Topping (2005) concluded that peer education assists many people in many areas both inside and outside of school. Korkmaz & Kiran-Esen, (2012) also determined that peer education, supports interpersonal communication, and preventing internet addiction. A study by Diao, Pu, & Yang (2020) showed that peer education significantly increased the psychological and social life quality of adolescents than those who did not receive such education. Nisa, Castro, Passos & Carvalho (2018) benefited

from peer education in the prison sample. Their study showed that the personal and social competence of prisoners who participated in the education increased.

The differences created by the peer education study in the field of education have been supported by many studies. These differences cause positive changes on individuals and make it easier for them to get to know themselves. Peer education studies have been used for teaching purposes as well as in research on students' behaviors and attitudes. Studies have shown that peer education programs make significant and positive differences in students' attitudes, cognitive dynamics, motivations, and behaviors (Acar & Kılıç, 2017; Eryılmaz, 2004; Yayla, Yayla & Şimşek, 2017). It was found that peer education increased the knowledge about fast food in adolescents and decreased consumption (Cristandy, Januariana, Said, Saragih ve Manggabarani (2020). Meanwhile, the communication between school staff and students in schools where peer-based programs are implemented improve (Carter, 2008).

In addition, Öner-Korkulu (2003) states that peer education programs contribute to the development of communication skills and conflict resolution strategies in schools, as well as the development of empathy skills. Since peer-based education increases communication skills, it also increases students' empathy skills. The increase in the empathic tendency levels of students participating in peer education is supported in most of the studies (Aladağ & Tezer, 2007; Öner-Korkulu, 2003; Taylı, 2006). However, in the research findings of Türk and Türnüklü (2016), it was stated that peer-based practices did not make a significant difference on students' empathic tendencies, but had positive effects.

It was concluded that the levels of peer pressure experienced by high school students participating in peer education significantly decreased, and this change persisted. These findings obtained from this study were consistent with the results of previous research. In other words, previous studies support the peer effect.

RECOMMENDATIONS

According to these findings, peer education studies are suggested to be used in areas such as improving social skills and strengthening family communication. Peer education programs can be organized to be used online to reach more students. In addition, it is recommended that school psychological counselors in the school be educated about peer support programs and encouraged to use these programs. For those who will do new research in this area, a placebo group should also be used in a quasi-experimental study to prevent the influence of the trainers or the group coming together to affect the individuals.

ETHICAL TEXT

In this article, the journal writing rules, publication principles, research and publication ethics, and journal ethical rules were followed. Responsibility for any violations that may arise regarding the article belongs to the author.

Author(s) Contribution Rate: Author(s) Contribution Rate: Prof. Dr. Binnaz KIRAN's contribution rate to the article is 60%; the contribution rate of Mehmet Ersoy is 40%. All authors undertook the writing of the research from beginning to end.

REFERENCES

- Acar, H. & Kılınc, M. (2017), Akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programının lise öğrencilerinin akran baskısı düzeylerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(19), 287-300.
- Aladağ, M. & Tezer, E. (2007) Akran Danışmanlığı Nedir? Ne Değildir? , *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 138-155.
- Atıcı, A. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin boyun eğici davranışlarının yordanması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bámaca, M.Y. & Umaña-Taylor, A.J. (2006). Testing a model of resistance to peer pressure among Mexican-origin adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 631-645.
- Baykara, H. (2014). *Kırsal kesimde akran eğitimi girişimlerinin üreme sağlığı üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi.
- Bilgiç, N. & Günay, T. (2013). Ergenlerin sigara bırakma konusunda desteklenmesinde bir yöntem: akran eğitimi. *Türk Toraks Dergisi*, 15(102), Doi: 10.5152/ttd.2013.27
- Black, B., Weisz, A., Coats, S. & Patterson, D. (2010). Evaluating a psychoeducational sexual assault prevention program incorporating theatrical presentation, peer education, and social work. *Res Soc Work Pract.* 10:589–606.
- Brack, A.M., Millard, M. & Shah, K. (2008). Are Peer Educators Really Peers?. *Journal Of American College Health*, 56(5), 566- 568
- Brown, S.B., Feldman, S.S. & Elliott, G.R. (1990). *At the thersold: the developing adolescent*. Harvard Uni. Press.
- Bulduk, S. (2009). *Gençlerde okula dayalı akran eğitimi girişimlerinin hiv/aids risk davranışlarını azaltma üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı,
- Carter, V.K. (2008). Five Steps to Becoming a Better Peer Reviewer. *College Teaching*, 56:2, 85-88, DOI: [10.3200/CTCH.56.2.85-88](https://doi.org/10.3200/CTCH.56.2.85-88)
- Cheng, V.S. & Yang, C. (2019). 'Othering' in peer education: a case study of the rebirth peer education program in China. *Drugs: Education, Prevention and Policy*. Doi: 10.1080/09687637.1707775
- Cristandy, M., Januariana, N., Said, I., Saragih, R. & Manggabarani, S. (2020). The effectivity of peer education module on knowledge, attitude, and fast food consumption in adolescents. *Journal of Health Promotion and Behavior*. 5(1). 35-43.
- Demirel, F. (2013). *Akran eğitiminin matematik dersinde kullanımının öğrenci tutumu, başarısı ve bilgi kalıcılığına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.

- Diao, H., Pu, Y. & Yang, L. (2020). The impacts of peer education based on adolescent health education on the quality of life in adolescents: a randomized controlled trial. *Qual Life Res* 29, 153–161 doi: 10.1007/s11136-019-02309-3.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme 1: temel kavramlar ve işlemler*. PEGEM YAYINEVİ.
- Eryılmaz, H. (2004). The effect of peer instruction on high school students' achievement and attitudes toward physics. Yayınlanmamış doktora tezi. ODTU Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Fitriana, R. N., Suryawati, C. & Zubaidah, Z. (2018). Effect of peer education model on knowledge and self-efficacy of children in the prevention of physical sexual violence. *Belitung Nursing Journal*, 4(1), 51-57. <https://doi.org/10.33546/bnj.341>
- Gebeş, H. (2011). Akran eğitimi ile desteklenen öfke kontrolü eğitiminin lise öğrencilerinin öfke kontrol becerilerine etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Godbol, L.C. & Pfau, M. (2000). Conferring resistant to peer pressure among adolescents. *Communication research*, 27(4), 411-437.
- Karabulut, Ö.Ö. (2003). *Aile planlaması konusunda üniversite öğrencilerinin akran eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kıran, B. (2003a). Akran baskı düzeylerine ve cinsiyetlerine göre öğrencilerin risk alma davranışı ve okul başarılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2(20).
- Kıran, B. (2003b). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 79-85.
- Korkmaz, M. & Kıran-Esen, B. (2012). Güvenli internet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (38) , 180-187 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21458/229717>
- Lebedina M., Lotar, L. M. & Ricijaš, N. (2008). Adolescents' Susceptibility to Peer Pressure – Challenges of Defining and Measuring. *Annual of Social Work*, 15 (3), 401- 419.
- Morrison, SD. & Talbott, LL. (2005). For advocacy and peer education in tobacco prevention. *J Am Coll Health*. 54(193), 195.
- Mynard, J. & Almarzouqi, M. (2006). Investigating peer tutoring. *English Language Teaching Journal*, 60(1), 13-22.
- National Peer Helpers Association [NPHA] Programmatic Standards. (2002). Erişim Adresi.
<http://www.peerhelping.org>.
- Nisa, A., Castro, D., Passos, T. & Carvalho, H.M. (2018) . A educação de pares em contexto prisional: representações de reclusos acerca do seu potencial de capacitação e empoderamento. *L'éducation De Pairs En Prison: Représentations De Reclus À Propos De Leur Potentiel De Capacitation Et Émancipation*, 10(27), 1646-5075. Doi: 10.4000/configuracoes.5028.
- Öner- Koruklu, N. (2003). *Arabuluculuk eğitiminin iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisi: bir grup üniversite öğrencisi üzerinde çalışma*,. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi.

- Ryan, A. M. (2000). Peer groups as a context for the socialization of adolescents' motivation, engagement and achievement in school. *Educational Psychologist*, 35, 101-112.
- Santor, D. A., Messervey, D. & Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in boys and girls: Predicting school performance, sexual attitudes, and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 163-182.
- Steinberg, L. & Monahan, K.C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, 43, 1531–1543.
- Taylı, A. (2006). *Akran yardımcılığı uygulaması aracılığıyla lise öğrencilerinde kişisel ve sosyal sorumluluğun artırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Timol, F., Vawda, M. Y., Bhana, A., Moolman, B., Makoae, M. & Swartz, S. (2016). Addressing adolescents' risk and protective factors related to risky behaviours: Findings from a school-based peer-education evaluation in the Western Cape. *SAHARA-J: Journal of Social Aspects of HIV/AIDS, An Open Access Journal*, Volume 13, 2016 - Issue 1
- Tooping, K.J. (2005). Trends in peer learning. *Educational Psychology*, 25(6), 631-645.
- Tuna, A. (2002). *Üniversite öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesini öğrenmelerinde akran eğitimi modelinin etkinliğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Türk, F. ve Türnüklü, A. (2016). Akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Journal Of Human Sciences*, 13(1), 1589-1606.
- Walters, G.D. (2018). Resistance to peer influence and crime desistance in emerging adulthood: a moderated mediation analysis. *Law and Human Behavior*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000293>
- Williams, C. D. & Umana-Taylor, A. (2015) J.Brief report: Contextual predictors of African American adolescents' ethnic-racial identity affirmation-belonging and resistance to peer pressure. *Journal of Adolescence* 41C:1-6
- Yaslı G. (2009). *Gençlerde sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yayla, K., Yayla, T. & Şimşek, Ö. (2017). Evaluation of Peer Instruction Practices in Accordance with Students' Views, *Journal of Education and Practice*, Vol.8, No.21,
- Yelpaze, İ. (2012). *Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi,

AKRAN EĞİTİM PROGRAMININ ERGENLERİN YAŞADIĞI AKRAN BASKISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Öz

Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme ve bağlanma gibi sosyal ihtiyaçlar, gençlerin tamamen akran grubunun kontrolünde olmasına neden olabilir. Bu çalışma ile ergenlerde akran baskısına direnme konusunda geliştirilen akran eğitimi programının, ergenlerin akran baskısına direnme becerisi geliştirip geliştirmediklerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya Türkiye'de bir ilde lise eğitimine devam eden öğrencilerden 285'si (Kız 147, Erkek 138) deney grubunda, 204'ü (Kız 103, Erkek 101) kontrol grubunda olmak üzere toplam 489 öğrenci katılmıştır. Deney ve kontrol grupları, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Ergenler için Akran Baskısı Ölçeği'nden ergenlerin yaşı, cinsiyeti, sosyoekonomik düzeyi, akademik başarıları ve ön test puanları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Ergenler bu özellikler açısından eşitlendikten sonra seçkisiz bir şekilde deney ve kontrol grubuna atanmışlardır. Akran eğitimi; akran öğretimi, etik kurallar, sorumluluklar, etkili iletişim becerileri, akran baskısı, ergenler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkiler, akran baskısına direnme yöntemleri gibi konulardan oluşmaktadır. Eğitimden yararlanan öğrencilerin yaşadıkları akran baskısı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde veriler normal dağılım gösterdiğinden betimsel istatistikler ve t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, akranların uyguladığı akran eğitim programına katılan yani , deney grubunda bulunan ergenlerin yaşadıkları akran baskısı düzeylerini azalttığı görülmüştür. Ayrıca, deney ve kontrol grubu akran eğitim programına katılan ergenlerin yaşadıkları akran baskısı düzeyleri, akran eğitim programına katılmayanlara ergenlere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgulara göre akran eğitimi çalışmalarının sosyal becerileri geliştirme ve aile içi iletişimi güçlendirme gibi alanlarda kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akran baskısı, akran eğitim programı, ergenler.

GİRİŞ

Ergenlik dönemine kadar çocuklar zamanlarının çoğunu ebeveynleriyle geçirirler. Ebeveynleri aracılığıyla deneyimler kazanırlar. Ergenlikle birlikte ebeveynlerle geçirilen zaman azalırken arkadaşlar ve akran gruplarıyla geçirilen zaman artar. Akran grubunun bir üyesi olma, ergenliğin önemli görevlerinden biridir. Bu grup içerisinde yeni deneyimler kazanılır. Akranlarının onun hakkında düşündükleri onun için her şeyden önemli olduğu içinde, ergen akranlarına uyar ve bunun sonucunda da grupta statü kazanır (Atıcı, 2011).

Ergen, akran grubuna kabulünü sağlamak için, inançlarını ve isteklerini tam olarak göz ardı etmese de büyük ölçüde taviz vererek grup normlarına uyum sağlar. Akran grubunun kontrolüne girme akran baskısını da getirmektedir. Akran gruplarının, antisosyal davranışlar, kötü alışkanlıklar gibi davranışlara yönelmelerini sağlayan akran baskısı olarak adlandırılan olumsuz etkileri vardır. Ancak çocukluktan bağımsız bir yetişkinliğe geçişi sağlamaya yardımcı olma, farklı ortamlara uyum becerisini artırma gibi olumlu etkileri de olmaktadır (Lebedina Manzoni, Lotar, & Ricijaš, 2008). Bu etki planlı ve programlı bir şekilde yönlendirilebilirse bireylerin yaşadığı olumsuz akran etkileri ile başa çıkmalarına yardımcı olunabilir.

Akran Baskısı

Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi sosyal gereksinimler, gencin tümüyle akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilir. Ergenler, akranlarına uyum sağlayıp onlara katılmak için davranışlarını grup normları yönünde değiştirmeye başlar. İlk etapta akranlarının yarattığı baskıya direnmek yerine onlara uyum sağlarlar. Brown, Feldman & Elliott (1990), akran baskısını grubun diğer üyeleri tarafından belirli şeyleri yapmak için bireye baskı kurmak veya bireyi cesaretlendirmek olarak tanımlamaktadırlar. Lebedina Manzoni, Lotar, & Ricijaš (2008) ise, akran baskısını ergenlerin akranları tarafından alay edilmekten veya dışlanmaktan kaçınmak için kişinin davranışlarını kasıtlı olarak değiştirdiği durumlar olarak tanımlamıştır. Akran grupları, üyesi olan ergenleri razı etmek için genellikle kolayca fark edilmeyen yolları kullanırlar (Kıran, 2003b). Akran baskısı, ergenler tarafından doğrudan yaşanabileceği gibi dolaylı olarak da yaşanabilir. Dedikodu, birileriyle alay etmek, taciz etmek ve karşıdakinin istediği gibi davranmak grup normlarını ifade etmenin göze çarpan yollarındandır. Dolaylı yöntemler, birinden etkilenildiğinin tamamen farkına varılmadan etkinin meydana gelmesine yol açar (Ryan, 2000). Ergenler, akranlarının gerçekte yaptıklarından çok, ne yapmayı düşündüklerinden daha fazla etkilenebilir. Santor, Kusumakar ve Messervey'ye (2000) göre ergenlik döneminde bireyin akran baskısı yaşaması ve bu baskıya boyun eğmesi sonucu ruh sağlığında ve sosyal ilişkilerinde zedelenmeler olmaktadır. Daha sonra gün geçtikçe kendi kimliğini oluşturmaya çalışır ve bu baskıya direnç göstermek için uğraşır.

Ergenlikte akran baskısı ile ilgili bir çok çalışma bu görüşü desteklemektedir. Bunlardan Kıran (2003a) çalışmasında, akran baskısı yükseldikçe risk alma davranışlarının da yükseldiği ve okul başarısının da düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Bámaca & Umaña-Taylor (2004), çalışmalarında akran baskısına karşı direncin anne baba tutumları ve duygusal özerklikten etkilendiğini belirtmişlerdir. Williams & Umana-Taylor (2015), tarafından

yapılan araştırma sonucunda, yüksek düzeyde etnik-ırksal kimlik olumlama-aidiyete sahip gençlerin akran baskısına karşı yüksek düzeyde bir direnç gösterdiği görülmüştür. Acar ve Kılıç (2017), tarafından akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programına katılan öğrencilerin akran baskısı düzeylerinde düşüş gözlenmiştir. Akran baskısına karşı direnme ile bu olumsuz etkiler azaltılabilir. Walters (2018), çalışmasında akran baskısına karşı direnç gösteren bireylerin suç işleme davranışından vazgeçmelerinin daha kolay olduğunu göstermiştir.

Akran Eğitimi

Bu çalışmanın bir diğer değişkeni de yaşanan akran baskısına direnme becerilerini kazandırmayı amaçlayan akran eğitim programıdır. Psikolojik danışman kontrolünde yürütülen akran eğitim programları öğrencilere bilişsel, duyuşsal birçok alanda destek sağlamaktadır. Walters (2018), akran baskısına direnmenin yaşla birlikte büyüyen ve baskıya karşı koymak adına gelişen bir mekanizma gibi düşünülebileceğini söylemiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, akran etkisine direnç, geliştirilebilen ve beceri olarak bireye kazandırılabilen bir kavramdır (Acar, Kılıç, 2017; B'ama ve Taylor, 2004; Godbold ve Pfau, 2000). Ancak, yaşa bağlı olarak geliştiğini gösteren bir kanıt bulunamamıştır (Steinberg ve Monahan, 2007). Yani anlaşıldığı gibi birey hangi yaşta olursa olsun akranları tarafından maruz kaldığı baskıya karşı direnç göstermekte zorlanabilir.

Ergenler üzerinde akranların etkisi göz önüne alındığında akran baskısına direnme becerisi kazandırmada akran eğitim programının etkili olabileceği düşünülmektedir. Akran eğitimi, öğrenme durumu içerisine katılan üyelerin eşit, açık ve kasıtlı bir şekilde geçirdiği yaşantılar olarak da tanımlanabilir (Topping, 2005). İlk olarak 1960' lı yıllarda ABD'de de artan suç oranları, alkol ve uyuşturucu kullanma gibi problemleri önlemek için akran eğitiminden yararlanılmıştır (Demirel, 2013). Akran eğitim programlarında, akran eğitimciler diğer öğrencilere ırkçılık, çok kültürlülük, bağımlılık, sağlık, şiddet, çeteler ve hatta cinsel yönelim v.b. konularda bilgi aktarırlar. Akran eğitimcilerin, güçlü özgüvene ve daha sağlıklı davranışlara sahip doğal liderler olmaları beklenmektedir. Ancak sahip oldukları değerler ve demografik değişkenler açısından diğer öğrencilere oldukça benzemektedirler, bu da onları başarılı rol modelleri ve gerçek akranlar yapmaktadır (Brack, Millard ve Shah, 2008).

Akran eğitimcilerin birer amatör psikolojik danışman ya da rehberlik uzmanı olmadıkları, sadece bu birimlere yardım edecek roller üstlenebilecekleri unutulmamalıdır (NPHA, 2002). Akran eğitimi çalışmaları bireylerin bilişsel becerilerini ve dil öğrenme becerilerini geliştirmek, yeni ortamlara uyum sağlamalarını kolaylaştırmak ve özerk öğrenme becerilerini geliştirmek gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır (Mynard ve Almarzouki, 2006).

Akran eğitimiyle ilgili çalışmaların Türkiye'de ilk başlarda sağlık alanında kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan akran eğitiminin kendi kendine meme muayenesini öğretmede (Tuna, 2002), aile planlaması hakkında bilgilendirmede (Karabulut, (2003) üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca gençlerin temel HIV bilgisine ve AIDS'ten korunmada öz-yeterlik algısı ve riskli davranışlar üzerindeki etkisini (Bulduk, 2009) ve gençlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusundaki bilgilerini artırmak amacıyla kullanılmıştır (Baykara, 2014). Yapılan

çalışmalar, cinsel saldırıların önlenmesi (Black, Weisz, Coats & Patterson, 2000) ve çocuklarda cinsel şiddeti önlemeye yönelik (Fitriana, Suryawati ve Zubaidah, 2018), bir program olarak da kullanılabileceğini gösterilmiştir. Akran eğitiminin ayrıca, gençlerin öfke kontrol becerilerini (Gebeş, 2011), saldırganlık düzeylerini (Yelpaze, 2012) azalttığı, zorbalıkla baş etme becerilerini artırdığı (Türktaş, 2013) ve ergenlerin özellikle fiziksel yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde etkili olduğu bulunmuştur (Diao, Pu, & Yang, 2020).

Bağımlılıkla ilgili uygulanan akran eğitiminin, gençlerin sigara içme davranışını azaltmada etkili olduğu (Yaslı, 2009; Özdemir, 2011; Bilgiç ve Günay, 2018), internet bağımlılığının (Korkmaz ve Kıran-Esen, 2012) ve tütünün önlenmesi (Morrison, Talbott & Truce, 2005), uyuşturucu kullanımını azaltmakta bir potansiyel güç olduğu bulunmuştur (Cheng ve Yang (2019). Ayrıca araştırmalar, eğitim alanında da akran eğitiminin işe yaradığını göstermektedir (Mynard & Almarzouki, 2006; Timol et al. 2016; Fitriana, Suryawati ve Zubaidah, 2018). Korkmaz ve Kıran-Esen, (2012) ise akran eğitiminin, kişilerarası iletişimi desteklediğini belirtmiştir. Ulaşılan bu çalışmalar, akran eğitim programlarının hangi amaçla kullanılırsa kullanılsın başarılı olduğu göstermektedir.

Akran temelli uygulamalar Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanına girdikten sonra gün geçtikçe popülerlik kazanmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerden gelen talepleri karşılamada yetersiz kalması nedeniyle akran destek programları daha sık kullanılmaktadır. Bu çalışmada ergenlerin yaşadığı akran baskısına direnebilme becerilerini geliştirmek için akran eğitiminden yararlanılmıştır. Bu akran eğitim programının, ergenlerde akran baskısına karşı direnmeyi artırarak, akran baskısını azaltacağı düşünülmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmanın temel amacı; ergenlerin yaşadığı akran baskısını azaltmak ve direnme becerilerini geliştirmek amacıyla geliştirilen akran eğitimi programının ergenler üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Akran eğitimi programına katılan öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği ön test, son test ve izleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
2. Akran eğitime katılmayan öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği ön test, son test ve izleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
3. Akran eğitime katılan ve katılmayan öğrencilerin Akran Baskısı Ölçeği ön test, son test ve izleme puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, "ön test, son test ve izleme testi kontrol gruplu" yarı deneysel desen kullanılmıştır. Yarı deneysel desenler sosyal bilimler alanında bireylere dışarıdan etki edebilecek değişkenlerin tamamı kontrol altına alınamadığı için kullanılmaktadır (Erkuş,2012). Deney ve kontrol gruplarını belirlemek için ergenlere Akran Baskısı Ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Daha sonra deney grubuna akranları tarafından akran baskısıyla baş etme konusunda eğitim verilmiştir. Kontrol grubu ise eğitime katılmamıştır. Ölçek, eğitimden iki hafta sonra

deney ve kontrol gruplarına son test, 8 hafta sonra ise izleme testi olarak uygulanmıştır. Bu tasarım kullanılarak akran eğitimcilerinin akran baskısına direnme konusunda akranlarına verdiği eğitim ve bu eğitimin etkinliği test edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2019 yılında Türkiye'de liselere devam eden gönüllü ergenlerden oluşmaktadır. Deney grubu 285 öğrenciden (147 kız ve 138 erkek; yaş ortalaması: 16) lise öğrencisi, kontrol grubu ise 204 öğrenciden (103 kız ve 101 erkek; yaş ortalaması: 16) oluşmaktadır. Deney ve kontrol grupları yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, akademik başarı ve Akran Baskısı Ölçeği ön test puanlarına göre rastgele oluşturulmuştur. Eğitime katılan 14 akran eğitici (10 kadın, 4 erkek, hepsi 18 yaşında) 40'ar dakikalık iki oturumda deney grubunu bilgilendirmiştir. Akran eğitimcilerin çalışmaları süpervizyon oturumları ile desteklenmiştir.

Akran Eğitim Programı

Araştırma kapsamında araştırmacılar, Ulusal Akran Yardımcıları Derneği'nin programatik standartlarına (NPHA, 2002) göre akran eğitimi programı geliştirdiler. Akran eğitimcileri iki oturumda akran baskısı ve direnişi hakkında akranlarını bilgilendirdi. Akran eğitimcilerinin çalışmaları süpervizyon oturumları ile desteklenmiştir. İlk oturumdaki bilgilendirme konuları: Akran baskısı nedir? Ergenler akran baskısı yaşadıklarını nasıl anlarlar? Ergenlerin akran baskısı karşısında yaşadıkları duygular nelerdir? İkinci oturumda bilgilendirme konuları: Ergenler akran baskısına direnebilir mi? Akran baskısı yaşayan ergenler okulda kimlerden yardım alabilirler? Akran eğitimcileri oturumlarda yukarıda belirtilen konularda akranlarını bilgilendirirken, kontrol grubuna herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada akran eğitimi programına katılan ergenlerin akran baskısı düzeylerini belirlemek için Kian (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği kullanılmıştır.

Akran Baskısı Ölçeği (PPS)

Kiran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği (PPS), ergenlerin akran baskısını ölçmeyi amaçlayan beşli Likert tipi bir ölçektir. PPS'nin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa Katsayısı ölçeğin tamamı için (34 madde) .90, doğrudan akran baskısı alt ölçeği için .89 (19 madde), dolaylı akran baskısı alt ölçeği (15 madde) için .82'dir. Ayrıca tekrar test güvenilirlik katsayısı; ölçeğin tamamı için .82, doğrudan akran baskısı alt ölçeği için .74 ve dolaylı akran baskısı alt ölçeği için .79. Yapı geçerliğinin araştırılmasında faktör analizi kullanılmaktadır. Elde edilen iki faktörün ortaya koyduğu toplam varyans % 40.527'dir. Ölçekten tek bir puan hesaplanır. Yüksek puanlar yüksek akran baskısı anlamına gelirken, düşük puanlar düşükleri göstermektedir (Kiran 2003a). Bu çalışmada hesaplanan ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .91'dir.

Verilerin Analizi

Öncelikle parametrik veya parametrik olmayan testlerin kullanımı belirlenmiştir. ö Bu amaçla örneklem büyüklüğü, normallik testleri ve verilerin çarpıklık değerleri bir arada incelenmiştir. Verilerin akran baskısı puanlarında normal dağılım göstermesi nedeniyle verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve t testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarında ön test, son test ve izleme testi arasındaki farkları bulmak için t testi kullanılmıştır (Tabachnick & Fidell, 2013).

BULGULAR**Akran Eğitim Programına Katılan (Deney Grubu) Öğrencilerin Akran Baskısı Puanlarına İlişkin Bulgular****Tablo 1.** Akran Eğitimine Katılan (Deney Grubu) Öğrencilerinin Öntest, Sontest ve İzleme Testi Puanlarına Ait t-Testi Sonuçları

Deney Grubu	n	X	ss	Sd	t	P
Ön test	285	43,96	7,51	5,84	9,58	,000*
Son test	285	40,64	6,05			
Ön test	285	43,96	7,51	5,90	8,90	,000*
İzleme testi	285	40,85	6,00			
Son test	285	40,64	6,05	,80	94,42	,062
İzleme testi	285	40,85	6,00			

*P<0,01

Araştırmada 285 öğrenciyi kapsayan deney grubuna, ön test ve son testlerine ve izleme testi olarak Akran Baskısı Ölçeği uygulanmıştır. Deney grubu akran baskısı ön test puanları ile son test puanları arasında son test puanları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur (t= 9,58; P<0,01). Aynı zamanda deney grubunun akran baskısı öntest puanları ile akran baskısı izleme testi puanları arasında da izleme testi lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (t= 8,90; P<0,01). Araştırmada akran baskısı ölçeğinin deney grubu son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (t= 94,42; P>0,05). Bu sonuçlar uygulana akran eğitim programının, öğrencilerin akran baskısı düzeylerini azalttığı ve bu azalmanın devam ettiğini göstermektedir. 204 Öğrenciden oluşan kontrol grubunun Akran Baskısı Ölçeği ön test, son, test ve izleme testleri puan ortalamaları arasında fark olmadığı görülmüştür (P>0,05). Yani işlem yapılmayan grubun akran baskısı düzeyinde bir farklılık olmamıştır.

Akran Eğitim Programına Katılan Öğrenciler (Deney Grubu) ile Katılmayan Öğrencilerin (Kontrol Grubu) Akran Baskısı Puanlarına İlişkin Bulgular**Tablo 2.** Akran Eğitim Programına Katılan Öğrenciler (Deney Grubu) ile Katılmayan Öğrencilerin (Kontrol Grubu) Akran Baskısı Öntest Puanlarının t Testi Sonuçları

Gruplar	n	X	SS	Sd	t	P
Öntest Puanları						
Deney G.	285	43,95	7,51	486,50	.470	,639
Kontrol G.	204	44,25	5,55			
Son Test Puanları						
Deney G.	285	40,64	6,05	487,00	-7,17	
Kontrol G.	204	44,23	5,33			,000*
İzleme Testi Puanları						
Deney G.	285	40,85	6,01	487,00	-6,93*	,000*
Kontrol G.	204	44,51	5,38			

*P<0,01,

Araştırmada deney ve kontrol grubunun Akran Baskısı Ölçeği'nden elde edilen puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları beklendiği gibi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir ($t=-,447$, $P>0,05$). Araştırmada Akran Baskısı Ölçeği'nin deney ve kontrol grubu son test puanları ($t=-7,17$, $P<0,05$) ve izleme testi puanları ($t=-6,93$ $P<0,05$) arasında ise deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Yani Akran eğitim programına katılan grubun akran baskısı düzeyleri akran eğitim programına katılmayanlara göre daha düşüktür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada akran eğitimi programının ergenlerin akran baskısı düzeylerini azaltma üzerindeki etkisini incelenmiştir. Beklendiği gibi, birinci ve ikinci bulgular akran eğitim programına katılan öğrencilerin akran baskısı düzeylerinin düştüğünü göstermiştir. Kontrol grubunun akran baskısı düzeylerinde ise herhangi bir değişiklik olmamıştır. Yani akran eğitim programına katılmayan grubun akran baskısı düzeyinde bir farklılık olmamıştır. Elde edilen bu bulgular araştırmadan elde edilen üçüncü bulguyu desteklemektedir. Akran eğitimine katılan ve katılmayan öğrencilerin akran baskısı ölçeğinden aldıkları son test ($t= -7,17$; $P< 0,01$) ve izleme testi ($t= -6,93$; $P< 0, 01$) puan ortalamaları arasında akran eğitim programına katılan öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Yani Ergenler tarafından akranlarına verilen eğitim başarılı olmuştur. Bu araştırmamızın bulgularına benzer çalışmalara rastlanmıştır.

Akran eğitimi çalışmaları yetenek ve bilgileri geliştirmek amacıyla yapılır ve değerlendirmeye tabi değildir. Akran eğitimi çalışmaları bireylerin bilişsel becerileri geliştirmek, dil öğrenme becerilerini geliştirmek, yeni ortamlara uyum sağlamalarını kolaylaştırmak ve özerk öğrenme becerilerini geliştirmek gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır (Mynard ve Almarzouki, 2006).

Bu araştırmacılarından biri olan Walters (2018), akran baskısına direnme eğitimi ve akran etkisini kontrol etme eğitimlerinin gençlerin suç işleme davranışını düşürdüğünü belirtmektedir. Topping (2005) akran eğitiminin okul içerisinde ve okul dışında birçok alanda ve birçok kişiye yardım sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Korkmaz & Kıran-Esen, (2012), akran eğitiminin internet bağımlılığını önlemede ve kişilerarası iletişimi desteklemekte başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Diao, Pu, & Yang (2020) yaptıkları çalışmada akran eğitiminin ergenlerin psikolojik ve sosyal yaşam kalitesinde eğitim almayanlara göre anlamlı bir artış göstermiştir. Nisa, Castro, Passos & Carvalho (2018), cezaevi örneğinde akran eğitimi programından faydalanmışlardır. Çalışmalarında eğitime katılan mahkûmların kişisel, sosyal yeterliklerinin arttığı görülmüştür.

Akran eğitimi çalışmasının eğitim alanında yarattığı farklar birçok araştırma ile desteklenmiştir. Bu farklar bireyler üzerinde olumlu değişimlere sebep olmakta ve kendilerini tanımalarını kolaylaştırmaktadır. Akran eğitimi çalışmaları öğretim amacıyla kullanıldığı gibi öğrencilerin davranışları ve tutumları üzerinde de araştırmalarda kullanılmıştır. Akran eğitimi programlarının, öğrencilerin tutumları, bilişsel dinamikleri, motivasyonları ve davranışları üzerinde anlamlı ve olumlu farklar yarattığı çalışmalar tarafından ortaya konulmuştur (Acar ve Kılıç, 2017; Eryılmaz, 2004; Yayla, Yayla & Şimşek, 2017). Akran eğitiminin ergenlerde fast

food hakkındaki bilgileri artırdığı ve tüketimi azalttığı bulunmuştur (Cristandy, Januariana, Said, Saragih ve Manggabarani (2020). Aynı zamanda Akran temelli programların uygulandığı okullarda okul personeli ve öğrenciler arasındaki iletişimin gelişmesine katkı sağladığı bilinmektedir (Carter, 2008).

Ayrıca, Öner-Korkulu (2003), akran eğitimi programlarının okullarda iletişim becerilerinin gelişmesine ve çatışma çözme stratejilerinin iyileşmesine, bunun yanında empati kurma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedirler. Akran temelli eğitimlerin iletişim becerilerini arttırdığından bu öğrencilerin empati becerilerini de arttırmaktadır. Akran eğitimine katılan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerindeki artış araştırmaların çoğunda desteklenmektedir (Aladağ, 2005; Öner-Korkulu, 2003; Taylı, 2006). Ancak Türk ve Türnüklü (2016) tarafından yapılan araştırma bulgularında akran temelli uygulamaların öğrencilerin empatik eğilimleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ancak olumlu etkilerde bulunduğunu belirtmiştir.

Akran eğitimine katılan lise öğrencilerinin yaşadıkları akran baskısı düzeylerinin anlamlı bir şekilde azaldığı ve bunun değişimin sürekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bu bulgular daha önce yapılan araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Yani daha önce yapılan çalışmalarda görülen akran etkisini desteklemektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen bulgular göz önüne alındığında bazı önerilerde bulunmaktadır.

1. Akran eğitimi çalışmaları sosyal becerileri geliştirme ve aile içi iletişimi güçlendirme gibi alanlarda kullanılabilir.
2. Akran eğitimi programları daha fazla öğrenciye ulaşmak için çevrimiçi olarak kullanılmak üzere düzenlenebilir.
3. Okul psikolojik danışmanlarının akran destek programları konusunda eğitilmesi ve bu programları kullanmaya teşvik edilmesi önerilmektedir.
4. Bu alanda yeni araştırma yapacaklara, yarı deneysel bir çalışmada eğitimcilerin etkisini ya da grubun bir araya gelmesinin de bireyleri etkilemesini engellemek için çalışmaya plasebo grubu da kullanılmalıdır.

ETİK METNİ

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Prof. Dr. Binnaz KIRAN'ın makaleye katkı oranı %60; Mehmet Ersoy'un katkı oranı %40'tır. Araştırmanın yazımını baştan sona tüm yazarlar üstlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. & Kılınc, M. (2017), Akran baskısıyla başa çıkma konusunda hazırlanan psikoeğitim programının lise öğrencilerinin akran baskısı düzeylerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(19), 287-300.
- Aladağ, M. & Tezer, E. (2007) Akran Danışmanlığı Nedir? Ne Değildir? , *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 138-155.
- Atıcı, A. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin boyun eğici davranışlarının yordanması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bámaca, M.Y. & Umaña-Taylor, A.J. (2006). Testing a model of resistance to peer pressure among Mexican-origin adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 631-645.
- Baykara, H. (2014). *Kırsal kesimde akran eğitimi girişimlerinin üreme sağlığı üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi.
- Bilgiç, N. & Günay, T. (2013). Ergenlerin sigara bırakma konusunda desteklenmesinde bir yöntem: akran eğitimi. *Türk Toraks Dergisi*, 15(102), Doi: 10.5152/ttd.2013.27
- Black, B., Weisz, A., Coats, S. & Patterson, D. (2010). Evaluating a psychoeducational sexual assault prevention program incorporating theatrical presentation, peer education, and social work. *Res Soc Work Pract.* 10:589–606.
- Brack, A.M., Millard, M. & Shah, K. (2008). Are Peer Educators Really Peers?. *Journal Of American College Health*, 56(5), 566- 568
- Brown, S.B., Feldman, S.S. & Elliott, G.R. (1990). At the thersold: the developing adolescent. Harvard Uni. Press.
- Bulduk, S. (2009). *Gençlerde okula dayalı akran eğitimi girişimlerinin hiv/aids risk davranışlarını azaltma üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı,
- Carter, V.K. (2008). Five Steps to Becoming a Better Peer Reviewer. *College Teaching*, 56:2, 85-88, DOI: [10.3200/CTCH.56.2.85-88](https://doi.org/10.3200/CTCH.56.2.85-88)
- Cheng, V.S. & Yang, C. (2019). ‘Othering’ in peer education: a case study of the rebirth peer education program in China. *Drugs: Education, Prevention and Policy*. Doi: 10.1080/09687637.1707775
- Cristandy, M., Januariana, N., Said, I., Saragih, R. & Manggabarani, S. (2020). The effectivity of peer education module on knowledge, attitude, and fast food consumption in adolescents. *Journal of Health Promotion and Behavior*. 5(1). 35-43.
- Demirel, F. (2013). *Akran eğitiminin matematik dersinde kullanımının öğrenci tutumu, başarısı ve bilgi kalıcılığına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Diao, H., Pu, Y. & Yang, L. (2020). The impacts of peer education based on adolescent health education on the quality of life in adolescents: a randomized controlled trial. *Qual Life Res* 29, 153–161 doi: 10.1007/s11136-019-02309-3.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme 1: temel kavramlar ve işlemler*. PEGEMYAYINEVİ.

- Eryılmaz, H. (2004). The effect of peer instruction on high school students' achievement and attitudes toward physics. Yayınlanmamış doktora tezi. ODTU Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Fitriana, R. N., Suryawati, C. & Zubaidah, Z. (2018). Effect of peer education model on knowledge and selfefficacy of children in the prevention of physical sexual violence. *Belitung Nursing Journal*, 4(1), 51-57. <https://doi.org/10.33546/bnj.341>
- Gebeş, H. (2011). Akran eğitimi ile desteklenen öfke kontrolü eğitiminin lise öğrencilerinin öfke kontrol becerilerine etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Godbol, L.C. & Pfau, M. (2000). Conferring resistant to peer pressure among adolescents. *Communication research*, 27(4), 411-437.
- Karabulut, Ö.Ö. (2003). *Aile planlaması konusunda üniversite öğrencilerinin akran eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kıran, B. (2003a). Akran baskı düzeylerine ve cinsiyetlerine göre öğrencilerin risk alma davranışı ve okul başarılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2(20).
- Kıran, B. (2003b). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 79-85.
- Korkmaz, M. & Kıran-Esen, B. (2012). Güvenli internet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (38) , 180-187 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21458/229717>
- Lebedina M., Lotar, L. M. & Ricijaš, N. (2008). Adolescents' Susceptibility to Peer Pressure – Challenges of Defining and Measuring. *Annual of Social Work*, 15 (3), 401- 419.
- Morrison, SD. & Talbott, LL. (2005). For advocacy and peer education in tobacco prevention. *J Am Coll Health*. 54(193), 195.
- Mynard, J. & Almarzouqi, M. (2006). Investigating peer tutoring. *English Language Teaching Journal*, 60(1), 13-22.
- National Peer Helpers Association [NPHA] Programmatic Standards. (2002). Erişim Adresi.
<http://www.peerhelping.org>.
- Nisa, A., Castro, D., Passos, T. & Carvalho, H.M. (2018) . A educação de pares em contexto prisional: representações de reclusos acerca do seu potencial de capacitação e empoderamento. *L'éducation De Pairs En Prison: Représentations De Reclus À Propos De Leur Potentiel De Capacitation Et Émancipation*, 10(27), 1646-5075. Doi: 10.4000/configuracoes.5028.
- Öner- Koruklu, N. (2003). *Arabuluculuk eğitiminin iletişim ve çatışma çözme becerisine etkisi: bir grup üniversite öğrencisi üzerinde çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi.
- Ryan, A. M. (2000). Peer groups as a context for the socialization of adolescents' motivation, engagement and achievement in school. *Educational Psychologist*, 35, 101-112.

- Santor, D. A., Messervey, D. & Kusumakar, V. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in boys and girls: Predicting school performance, sexual attitudes, and substance abuse. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 163-182.
- Steinberg, L. & Monahan, K.C. (2007). Age differences in resistance to peer influence. *Developmental Psychology*, 43, 1531–1543.
- Taylı, A. (2006). *Akran yardımcılığı uygulaması aracılığıyla lise öğrencilerinde kişisel ve sosyal sorumluluğun artırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Timol, F., Vawda, M. Y., Bhana, A., Moolman, B., Makoae, M. & Swartz, S. (2016). Addressing adolescents' risk and protective factors related to risky behaviours: Findings from a school-based peer-education evaluation in the Western Cape. *SAHARA-J: Journal of Social Aspects of HIV/AIDS, An Open Access Journal*, Volume 13, 2016 - Issue 1
- Tooping, K.J. (2005). Trends in peer learning. *Educational Psychology*, 25(6), 631-645.
- Tuna, A. (2002). *Üniversite öğrencilerinin kendi kendine meme muayenesini öğrenmelerinde akran eğitimi modelinin etkinliğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Türk, F. ve Türnüklü, A. (2016). Akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışma çözme becerileri, empatik eğilim ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Journal Of Human Sciences*, 13(1), 1589-1606.
- Walters, G.D. (2018). Resistance to peer influence and crime desistance in emerging adulthood: a moderated mediation analysis. *Law and Human Behavior*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/lhb0000293>
- Williams, C. D. & Umana-Taylor, A. (2015) J.Brief report: Contextual predictors of African American adolescents' ethnic-racial identity affirmation-belonging and resistance to peer pressure. *Journal of Adolescence* 41C:1-6
- Yaslı G. (2009). *Gençlerde sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yayla, K., Yayla, T. & Şimşek, Ö. (2017). Evaluation of Peer Instruction Practices in Accordance with Students' Views, *Journal of Education and Practice*, Vol.8, No.21,
- Yelpaze, İ. (2012). *Akran aracılığıyla verilen sosyal beceri eğitimi programının ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi,